

Regionledningskontoret
Ulrika Geeraedts

Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och
attraktivitet

Utvecklingsstrategi för kulturreseptatet Åsens by – kulturturistisk verksamhet

Förslag till beslut

Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv och attraktivitet beslutar att godkänna föreliggande yttrande som svar till Åsens by.

Sammanfattning

Region Jönköpings län har av Åsens by getts möjlighet att yttra sig över rubricerade utvecklingsstrategi.

REGIONLEDNINGSKONTORET

Stefan Schoultz
Tf. Regiondirektör

Ulrika Geeraedts
Regional utvecklingsdirektör

Åsens by kulturresevat

578 92 Aneby

Yttrande över utvecklingsstrategi för kulturresevatet Åsens by – kulturturistisk verksamhet

Region Jönköpings län har av stiftelsen kulturresevatet Åsens by getts möjlighet att yttra sig över rubricerad utvecklingsstrategi. Regionen har tagit del av förslaget och lämnar följande yttrande.

Synpunkter

Region Jönköpings län ser positivt på att stiftelsens styrelse vill utveckla sin verksamhet med hjälp av att förtydliga verksamhetens nuvarande och framtida innehåll, samverkan och finansiering. Verksamheten och dess syfte får därmed också en större bärighet på Region Jönköpings läns övergripande styrdokument så som den regionala utvecklingsstrategin och den regionala kulturplanen.

Åsens by har en stark position som Sveriges första kulturresevat.

Med den begränsning som finns i förhållande till att vara skyddad som resevat, lyfter utvecklingsstrategin i den löpande texten inriktningar som kan användas för att stärka förhållandet mellan olika aktörer till förmån för hela länets och för Åsens bys utveckling inom det övergripande kulturmiljöarbetet och för utvecklingen inom kulturarvspedagogiken samt besöksnäringen.

Region Jönköpings län ser att dessa områden behöver förstärkas och förtydligas i de övergripande målformuleringarna och i den långsiktiga visionen om vilken roll verksamheten vill utveckla i framtiden inom länets kulturmiljöarbete.

REGION JÖNKÖPINGS LÄN

Håkan Jansson
Regionstyrelsens ordförande

Agneta Jansmyr
Regiondirektör

Åsen Haurida 2015-03-02

Region Jönköpings län

Utvecklingsstrategi för kulturresevatet Åsens by – kulturturistisk verksamhet

Styrelsen för Stiftelsen kulturresevatet Åsens by har arbetat fram och antagit en strategi för utveckling av den kulturturistiska verksamheten vid kulturresevatet. Kulturresevatet är ett riksintresse, men även en tillgång för Region Jönköping och beroende av samverkan, goda nätverk och kunskapsutveckling. Av det skälet vill stiftelsens styrelse överlämna Utvecklingsstrategin i dess nuvarande form till olika aktörer inom och utom länet, och öppnar upp för möjligheten att komma med synpunkter, tankar och idéer om densamma.

Vi tar tacksamt emot dessa fram till och med den 15 augusti 2015 på adressen

Kulturresevatet Åsens by
Åsen Haurida
578 92 Aneby

eller via e-post på adressen

info@asensby.com

Eu./

Anneli Persson
verksamhetschef

Utvecklingsstrategi för kulturresevatet Åsens by – kulturturistisk verksamhet

Antagen av styrelsen för Stiftelsen kulturresevatet Åsens by
2015-02-20 § 4

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Åsens by i ett större sammanhang	4
Åsens by – ett utgångsläge	5
Samverkan och samarbete	5
Var ser vi att Åsens by befinner sig om 10 år, och vägen dit.	6
Övergripande mål för utvecklingsstrategin	6
Utvecklingsområden – en produktutveckling	7
1. Traditioner, seder och immateriellt kulturarv	
2. Kurser i kulturmiljövård, landskapsvård och hantverk	
3. Vandrarhem och servering	
4. Sponsorerer – inte bara pengar	
Handlingsprioriteringar	9

Bakgrund

Åsens by var ett av delprojekten i projekt Kretsloppscentrum Aneby, ett EU-projekt inom mål 5:B, som genomfördes under 1990-talet och avslutades 1999. Åsens by har haft status som naturreservat (beslut 20 september 1997) och blev Sveriges första kulturresevat i mars 2000. Åsens by med sina tre gårdar betraktas som typiskt för länets småskaliga jordbruk och byn är riksintresse för kulturmiljövården.

Kulturresevatet Åsens bys verksamhet omfattar två verksamhetsdelar; resevatets förvaltning med kulturlandskapsvård, pedagogisk verksamhet och kunskapsspridning samt kulturturism där de bärande delarna idag består av boende, servering, handelsbod, aktiviteter och programdagar. Hur resevatet ska förvaltas och vårdas samt inriktningen på den pedagogiska verksamheten styrs av resevatsbeslutet, stiftelseurkund samt den programförklaring som kommunfullmäktige i Aneby kommun antagit. Vi kan konstatera att förvaltning och pedagogisk verksamhet är beroende av offentliga bidrag, vars utveckling inte kan förutspås och som ökar behovet av flera oberoende finansieringsformer.

Den kulturturistiska verksamheten har inte samma styrning. Det är av stor vikt att upprätta en strategisk plan för denna del av verksamheten och då med syftet att ge Åsens by bättre långsiktiga ekonomiska förutsättningar. Samtidigt är kulturturismen ett led i att förverkliga resevatets syften

Denna strategi beskriver i första hand hur besöksverksamheten kan utvecklas, och formulerar de långsiktiga målen för såväl styrelse som personal.

Visionen, som den formulerades i Kommunfullmäktige vid stiftelsebildningen:

”Åsens by ska vara Sveriges mest attraktiva kulturresevat för ung som gammal. Åsens by ska utgöra en arena som genom professionellt värdskap och upplevelser levandegör livet i en småländsk by vid sekelskiftet 1900.”

Åsens by i ett större sammanhang

Varumärket Småland

Landskapet Småland präglas av småskalighet. Besökare kommer främst från Sverige, Tyskland, Danmark och Norge och är till stora delar bilburna. Internationellt präglas bilden av Småland av Astrid Lindgren och hennes sagofigurer, djupa skogar, röda stugor, gårdsgårdar och älgar. För "smålandskännare" är det vidare till exempel glasbruk, trä- och möbelindustri, polkagrisar, Gnosjöandan, kultur och design som bidrar till sinnebilden av Småland.

Sedan några år tillbaka har Partnerskap Småland (där vårt regionala turistbolag Smålands Turism ingår) arbetat med att stärka Smålands varumärke och med målsättningen att öka kännedomen om Småland och antalet besökare i regionen med 30%. På nationell nivå är målet att under tio år fördubbla antalet besökare i Sverige.

Marknad och målgrupper

Partnerskap Småland pekar klart och tydligt ut riktningen för såväl marknader som målgrupper. Nationellt prioriteras storstadsregionerna söder om Dalälven och internationellt finns marknaderna främst i Tyskland, Danmark och Nederländerna. Den internationella marknaden styrs också av våra turistsäsonger och det säsongsanknutna utbudet. Flera marknader kan dessutom utvecklas beroende på världskonjunkturen.

Målgrupperna har definierats och prioriteringen ligger på Aktiva familjer (Active family), Vitala äldre (WHOPs) och Möten, konferenser, incentive & kongresser (Global Company). Av dessa är Aktiv familj den målgrupp som ligger i linje med Åsens bys utbud och utvecklingsförutsättningar.

Aktiva familjer (Active family). Det vill säga familjer med minst ett barn som efterfrågar aktiva upplevelser. Europeiska familjer är en av de största målgrupperna som besöker Sverige på sin semester idag, vare sig det handlar om flera veckors sommarsemester i stuga, på en camping, skid- eller storstadssemester. Barnfamiljer står också för en stor del av den inhemska turismen, och den svenska familjens behov och efterfrågan liknar den internationella familjens i hög grad. De har en likartad bakgrund, ordnad ekonomi, värnar om sina barn och vill ge dem en trygg uppväxt. I målgruppen finns ett starkt intresse för kultur, naturupplevelser och sportaktiviteter. Familjen vill umgås och uppleva tillsammans med andra familjer och/eller flera generationer tillsammans (Big families). De värdesätter aktiviteter där hela familjen kan delta och vill ha upplevelser och aktiviteter i naturen, besöka storstäder och sevärdheter, men också känna och uppleva den lokala stämningen på den plats de besöker.

De viktigaste och största aktörerna som har samma målgrupp som Åsens by och som har betydelse för besöksnäringen är bland annat Astrid Lindgrens värld, Astrid Lindgrens Näs, Barnfilmbyn i Mariannelund, Isaberg Mountain Resorts, High Chaparal, Visingsö och Gränna, Torpöns Färjeläger och Elmia-mässor, såväl publika som fackmässor.

De viktigaste aktörerna i vår direkta närhet är till exempel Wiredaholm Golf & Konferens, Haurida Skogshästsafari, Trollska Båtturer i Bunn, Vandrarnhemmet i Bunn, Stjärneborgs Museum och hela Grännas sommarutbud. Under vinterhalvåret halveras uppskattningsvis tillgången till upplevelser.

När det gäller temat kulturarv finns det, utöver de erbjudanden som nämns ovan, till exempel Eksjö trästad, Gunillabergs trädgårdar, tändsticksområdet i Jönköping samt ett flertal äldre kyrkor

och gårdar. Att aktivt kunna uppleva kulturarv är dock begränsat till enstaka tillfällen som Allmogemarknaden, Visingsö Tornerspel och medeltidsmarknad, skördemarknader, folkmusikkonserter och liknande temadagar, samt till olika vandringar/guidningar.

Vid en nationell jämförelse är det kanske Jamtli i Östersund eller Gammelvala i Värmland som Åsens by har en möjlighet att jämföra sig med som besöksmål. Skillnaden är dock att förutsättningarna för Åsens by är naturligt givna. Vi har att förhålla oss till, och utveckla, en autentisk by som är skyddad som reservat.

Åsens by är det första av Sveriges i dagsläget 41 kulturresevat, som med stöd av statliga medel förvaltar viktiga och unika delar av landets kulturarv. I Jönköpings län finns Kulturresevatet Högarps by, med ett odlingslandskap bevarat som det såg ut på 1940-talet. I grannlänen Östergötland och Västra Götaland finns Öna (skogshemman), Smedstorps dubbelgård (småskaligt jordbruk med 1700-talskaraktär) samt Vallby Sörgården (gårdsmiljö i slättlandskap, 1800-tal), Åsnebyn (dalsländsk bondgård, 1800-1900-tal), Gunnebo slott och trädgårdar (1700-tal) och Ramsholmens odlingslandskap. I Kronobergs län återfinns Kulturresevatet Linnés Råshult. Samtliga landets kulturresevat är tillgängliga för allmänheten och bedriver i varierande grad besöksverksamhet inom kulturturismen.

Åsens by – ett utgångsläge

De tre gårdarna som Åsens by består av bildar den fysiska kärnan i verksamheten och anläggningen. Det finns ett vandrarhem som utgör grunden för att människor kan stanna i byn och som utvecklingen kan utgå från – inte minst ekonomiskt.

Handelsboden erbjuder service och souvenirer och bildar en utställnings- och försäljningsplattform för lokala hantverkare och matproducenter. Egenproducerade produkter erbjuds efter säsong i mindre mängder vid sidan av bokade guidningar och upplevelser.

Djuren är ett centralt element, men är framförallt landskapsvårdare som ven har en viktig funktion att göra byn levande, och som förmedlar en känsla av äkthet. Djuren är även ett dragplåster för barnfamiljer.

Midsommarfirande, livet-på-landet-dagar, höst- och julmarknaden, är uppskattade evenemang som kompletteras med uthyrning av lokaler till fester, bröllop och konserter.

Semesterperioder bestämmer kundernas källmarknader och därmed den eventuella utformningen av evenemangen. Under semester och skollov har Åsens by ett större upptagningsområde, medan det under lågsäsong framförallt är Jönköping, Tranås, Aneby och Nässjö kommuner som människor kommer ifrån.

Verksamheten har i projektform under perioden 201-2012 arbetat med att öka tillgängligheten på kulturresevatet, vilket bland annat resulterade i anpassningar för rörelsehindrade. Projektet gav också grunden för et fortsatt arbete med tillgänglighet som öppnar upp för fler målgrupper.

Det omgivande landskapet med skog- och ängsmark är en tillgång för resevatet, ställt till förfogande av ägaren Linköpings stift. Här finns ett antal andringsleder och miljöer som ger en djupare förståelse av sammanhanget som en by på landet var del av och som dessutom är viktiga för artbevarande. Åsens by förfogar även över Åsens Naturstation vid sjön Ruppen.

Kulturresevatet Åsens by ligger på gränsen till det område som definieras ”Östra

Vätterbranterna”. Värdegrund, vision och verksamhetsidé för Östra Vätterbranterna sammanfaller mycket väl med kulturresevatets, och Åsens by är sedan 2014 medlemmar i föreningen Biosfärområde Östra Vätterbranterna.

Samverkan och samarbete

Åsens by är för sin utveckling beroende av goda relationer till sin omvärld. I den närmaste kretsen av samarbetspartners finns vänföreningen Åsens vänner”, en viktig resurs för att kulturresevatet ska kunna utvecklas och bedriva verksamhet. Åsens vänner stöttar upp i den reguljära verksamheten men är också viktiga ambassadörer för att sprida kunskap om Åsens by.

I nästa nivå återfinns Aneby kommun och Länsstyrelsen i Jönköpings län, som båda finansierar kulturresevatets vård och förvaltning via driftsbidrag och statliga bidrag. Länsstyrelsen i Jönköpings län har en tydlig kulturmiljöprofil som ligger till grund för det strategiska arbetet avseende bevarande, bruk och utveckling av länets kulturmiljöer. Dessa miljöer speglar en rik och mångfacetterad historia och är typiska för länet och dess materiella kulturarv. Länsstyrelsen verkar inom åtta olika profilområden, däribland ”Det småskaliga jordbrukets landskap och bebyggelse”.

Kulturresevatet är en tillgång för Region Jönköping och dess strävan mot visionen ”För ett bra liv i en attraktiv region”. Kulturresevatet har årligen runt 30 000 besökare, från länet, Sverige och Europa (antal besökare under 2014, drygt 40 000). Åsens by är också kund till flera lokalt verkande företag och är utan tvekan en tillgång som boende- och konferensanläggning för regionen.

På den nationella nivån beskriver Riksantikvarieämbetet kulturarvets roll ur ett tillväxtperspektiv

”Kulturarvet är en resurs som genom varsamt vårdande och bevarande kan användas som ett viktigt verktyg för tillväxt. På uppdrag av regeringen samarbetar Riksantikvarieämbetet med andra myndigheter för att genomföra Sveriges strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning.”

<http://www.raa.se/kulturarvet/regional-tillvaxt-och-utveckling/>

”Regional utvecklingssamverkan – samarbete till ömsesidig nytta” är rubriken under vilken Riksantikvarieämbetet utvecklar sitt arbete i syfte att stärka strukturerna för samverkan med regionala och lokala nivåer, med utgångspunkt i ”kultursamverkansmodellen”.

<http://www.raa.se/kulturarvet/kulturpolitik/regional-utvecklingssamverkan-samarbete-till-omsesidig-nytta/>

Var ser vi att Åsens by befinner sig om tio år, och vägen dit.

2024 är Åsens by en besöksanläggning som förmedlar en autentisk miljö och kulturen i en by i Smålands skogsbygder runt sekelskiftet 1900. Ett besök på Åsens by ger en djupare förståelse för hur vår nutid formats och hur vår framtid påverkas av historien. Kulturresevatet är kunskapsbärare för traditionellt hantverk och metoder, seder och bruk.

Det materiella kulturarvet förmedlas visuellt via arkitektur, landskaps- och byggnadsvård, jord- och skogsbruk, men också via en unik kursverksamhet med huvudsaklig inriktning på traditionellt hantverk och metoder. Besökare/gäster får på Åsens by möjlighet att delta i aktiviteter med

anknytning till "året på Åsen", som ger besöket/vistelsen nya dimensioner, inte minst kring det immateriella kulturarvet.

Åsens by erbjuder återhämtning i en unik och attraktiv miljö. Vårt vandrarhem har en profil som anknyter till sekelskiftet 1900, med god kvalitet på boende och service, där även måltider kan erbjudas. Vår servering förmedlar smakupplevelser ur det småländska matkulturarvet. Utbudet är årstidsanpassat och råvarorna lokalt producerade.

Övergripande mål för utvecklingsstrategin

- Öka intäkterna inom verksamhetsdelen "kulturturism" i syfte att få en vinst som kan föras tillbaka till reservatet i form av investeringar, underhåll och utveckling
- Stärka den positiva bilden av kulturreseptatet Åsens by och befästa kulturreseptatets plats som tillväxtfaktor för regionen
- Utveckla verksamheten så att Åsens by blir en naturlig del i den resa en barnfamilj företar sig i vår region

Utvecklingsområden – en produktutveckling

1. Traditioner, seder och immateriellt kulturarv

Analys:

Traditioner, seder och det immateriella kulturarvet har varit grunden för utvecklingen av de småländska bygderna och den entreprenörsanda, sparsamhet och uppfinningsrikedom som Småland är känt för.

Kopplingen till olika kyrkor och samfund och dess traditioner och helgdagar var mer utpräglade kring 1900 än vad som är fallet idag. Vid sidan av det kyrkliga inflytandet fanns också folktro, seder och bruk som var en naturlig del av livet, och ett sätt att hantera den verklighet man levde i då. Det behöver tydligare lyftas fram och förmedlas till besökarna på Åsens by.

Idag finns det sannolikt ingen institution i norra Småland, eller i Småland överhuvudtaget, som samlar kunskap och erbjuder upplevelser kring det immateriella kulturarvet. Dessutom är det ett viktigt ämne som kan kopplas till Åsens pedagogiska uppdrag enligt stiftelseurkund och övriga styrdokument. Traditioner, seder och bruk har sin förankring i årstider och helgdagar, och är inte enbart knutna till sommarsäsongen, vilket möjliggör en utvecklig av den turistiska lågsäsongen.

En "kulturarvskalender" är ett bra sätt att "arbeta sig igenom året". Traditionerna kan paketeras och utformas i olika produkter som temaveckor, seminarier, festivaler, utställningar, marknader med mera. Det är viktigt med kontinuitet i kalendern så att evenemang kan bli lika kända som till exempel Åsens nuvarande midsommarfirande.

Att erbjuda upplevelser enligt ovanstående är kostnadskrävande men ger också Åsens by förutsättningar att öka sina intäkter. Verksamheten behöver bli bättre på att prissätta de kommersiella delarna, vilket på sikt ger utrymme för utveckling av verksamhet som faller in under uppdraget enligt stiftelseurkund och kulturreseptatets beslut och syfte. Utmaningen ligger också i att identifiera och satsa på "rätt" evenemang.

Mål:

- Årlig resultatökning med 5%
- Bibehålla antalet besökare kring 35 000/år
- Åsens by är en resurs och har en spetskompetens inom området ”seder och traditioner kring sekelskiftet 1900”

Aktiviteter:

- Arbeta fram en kulturarvskalender med stark koppling till livet på landet, året runt, och med förankring i småländsk kultur, tradition och folktro. Med kulturarvskalendern som utgångspunkt lägga planen för det årliga programmet på Åsens by. Större arrangemang kräver en längre planering och det är lämpligt att lägga ut en preliminär programplan för till exempel tre år.
- Skapa en prisbild som ger ett överskott till verksamheten
- Genomföra ett antal arrangemang i samverkan med andra aktörer inom området

2. Kurser i kulturmiljövård, landskapsvård och hantverk

Analys:

Åsens by har i omgångar, både i egen regi och i samverkan med andra, som arbetsförmedling och fackliga organisationer, bedrivit kursverksamhet inom kulturmiljövård. Framförallt genomfördes många utbildningar i samband med restaureringen av byn och landskapet och som fick den positiva följden att flera nya företag med specialistkompetens startades. Utbildningarna på Åsens by har dock inte resulterat i en kontinuerligt återkommande verksamhet.

Kursverksamheten behöver återupptas då den är en viktig del i såväl förvaltningen som kulturturistiskt. Kurser med långväga deltagare genererar mer intäkter i verksamheten genom mat och övernattnig. För att lyckas krävs dock en specialisering och ett attraktivt kursutbud som gör att man vill åka till Åsens by. Långsiktiga och formaliserade samarbeten med utbildningsinstitut och temaföreningar måste byggas. Det långsiktiga målet måste vara att ha en kurskalender som täcker hela året men framförallt den turistiska lågsäsongen.

Mål:

- Åsens by erbjuder kursverksamhet kontinuerligt
- Åsens by är en naturlig samarbetspartner för att genomföra arbetsmarknadspolitiska insatser och åtgärder

Aktiviteter:

- Formalisera samverkan med utbildningsaktörer inom området kulturmiljövård
- Formalisera samverkan med Arbetsförmedling, Försäkringskassa och andra organisationer där Åsens by kan vara en resurs för insatser och åtgärder

3. Vandrarhem och servering

Analys:

Besökare/gäster efterfrågar fräscha lokaler, gärna med gammal stil. Retro och "shabby-chic" är inne sedan en tid tillbaka och passar in i inomhusmiljöerna som kulturmiljön i Åsens by erbjuder. Vandrarhemmet kommer ett bra tag framöver att vara det viktigaste ekonomiska benet i verksamheten och därför behöver investeringar göras. Åsens by behöver arbeta fram konkreta förslag på hur boendet kan utvecklas och flera sängplatser tillskapas.

Förväntningarna på utökad service, till exempel måltider, kommer att öka men med en kvalitetshöjning på helhetsupplevelsen ökar även betalningsviljan. Det är därför ingen nackdel om vandrarhemmet på sikt närmar sig standarden av ett pensionat (enligt Swedish Welcomes definition).

Servering är en viktig del av verksamheten för gästernas trivsel och brukar vara det man kommer ihåg. Samtidigt är det ett bra komplement för att förmedla smakupplevelsen av det småländska matkulturarvet. Logistiken kring serveringen måste förbättras, och lokalerna anpassas och utrustas för en rationell och effektiv serveringsverksamhet som ger goda förutsättningar för entreprenör eller drift i egen regi.

Serveringens erbjudanden ska anpassas efter evenemang, och vid sidan av café-verksamheten också erbjuda fler tidstypiska och årstidsanpassade maträtter.

Mål:

- Fler bäddar i vandrarhemmet
- Utökad service kring måltider för gästerna
- Erbjudna en tidstypisk och årstidsanpassad meny

Aktiviteter:

- Upprätta en plan för långsiktig, effektiv och rationell verksamhet kring servering
- Utreda möjligheter för nya lokaler
- Upprätta en långsiktig investeringsplan för fastigheterna

4. Sponsorer – inte bara pengar

Analys:

Åsens by behöver goda samarbeten med starka aktörer, både offentliga och privata, för att få en god kontinuitet i verksamheten men även för att möjliggöra olika typer av utvecklingsprojekt. För Åsens by är också satsningar på företagskunder viktiga. Åsens by kan erbjuda mjuka värden som kan vara attraktiva för företag att investera i för att visa sin regionala anknytning och vikten av att satsa på bygden/regionen. Dessa samarbeten bör vara långsiktiga

Mål:

- Åsens by har minst två tydliga och aktiva samarbetspartners i näringslivet

Aktiviteter:

- Stiftelsens styrelse arbetar med att stärka kulturresevatets position i Region Jönköpings län
- Kontakta och informera kulturresevatets leverantörer om verksamheten, möjlighet till samverkan och sponsring av olika slag
- I samarbete med Åsens vänner arbeta fram ett erbjudande till företag om olika möjligheter att gynna kulturresevatets verksamhet och ett företagsmedlemskap i Åsens vänner.

Handlingsprioriteringar

Utifrån de fyra utvecklingsområden görs i budget prioriteringar för de nästkommande tre åren.

Stiftelsen kulturresevatet Åsens by

2015-02-20

Irene Oskarsson
Ordf

John-Eric Gustafsson
V ordf

Berndt Dahnsen

Göran Engström

Tobias Kreutzpointner